

Ontsnappen uit het 'groene riool'

It Fryske Gea beschermt al vijftientig jaar natuur en landschap. Echter, buiten eigen natuurgebieden is de zeggenschap minimaal. En juist in ons boerenland zien wij een dramatische terugval van de biodiversiteit. Het is vijf voor twaalf. Het roer moet écht om. Tijd voor bezinning over de toekomst van natuur en landschap in Fryslân! Iedereen mag meedenken. Prof. dr. Theunis Piersma, hoogleraar trekvoegecologie, geeft een voorzet.

Tekst: Roely Boer,
Foto: ?????

“De dilemma’s tussen bescherming en beheer binnen natuurgebieden en het veel grotere gebied erbuiten zijn het meest zichtbaar bij dieren. Vooral bij de weidevogels die het juist moeten hebben van bloemenweides, insectenrijkdom en een lage predatiedruk. De alsmaar afnemende aantallen weidevogels representeren meteen de ecologische verarming van het Friese platteland. Het gevolg van de steeds verdere intensivering van de landbouw waarbij boerenerven zijn omgevormd tot industrieterreintjes, de strakke, groene weiden met Engels raaigras als enig leven en maïs dat het zicht ontnemt, soms zelfs op die megalomane windmolens. Kortom,

is Fryslân nog wel de mooiste provincie van Nederland?”

U bent wel erg pessimistisch over de toekomst van het Friese landschap?

“Als we op dezelfde voet doorgaan, wonen we over tien jaar in een volstrekt oninteressante provincie, met hier en daar nog wat goed bewaarde landschapjes. We raken niet alleen de biodiversiteit kwijt, we verliezen door de grote windmolens en de met elzen en wilgen begroeide oevers van de meren de juist zo boeiende en kenmerkende weidsheid. De kernoorzaak komt mede door de stiefmoederlijke manier van omgaan met het boerenland. Be-

gin juli reed ik bijvoorbeeld het rondje Sneek-Leeuwarden-Gaast waar ik woon. Treurigheid ten top! Alles is opgeruimd na een voorjaar waarin snee na snee is gemaaid. Bloemrijke weilanden in wat eens de hooimaand was, zie je niet meer. Het is allemaal lege, droge monocultuur wat de klok slaat. Slootjes zijn gedempt of droog. De met gier doorsneden bovenlaag van het land is kurkdroog en de meeste bloemrijke bermen zijn zelfs al gemaaid. De weinige vogels hebben moeite om wat eten te vinden. Soms, als een gemaaitje even hapert en een slootje overstroomd, is er opeens wel leven. Hoe ontzettend ik ook van het Friese boerenland houd, als ik er zomers rond

fiets, word ik depressief van al dat kale, saai groen. We hebben van ons land een 'groen riool' gemaakt. We brengen er veel mest op, halen er veel melk af, maar blijven zitten met grote hoeveelheden ongewenste restanten. En deze veeteelt is ook beslist niet duurzaam, want het kost veel energie om de kunstmest (waar het allemaal mee begint) te produceren. Ondanks alle mooie woorden van onze politici is het tot nu toe mislukt het overgrote deel van ons prachtige cultuurlandschap te ontwikkelen tot een gebied waar het goed boeren, wonen en recreëren is. Iedereens die zijn ogen goed opendoet, kan zien dat we nu met een volstrekt ecologische kaalslag bezig zijn."

Dus het gaat mis door de intensieve landbouw?

"Het probleem begint en eindigt inderdaad bij onze opgevoerde manier van landbouw bedrijven. De intensieve landbouw dendert naar mijn idee op een verbazingwekkende manier door met 'oude waarden' als efficiency, productie en het verhogen van de productie. Een tendens die, tot voor kort en elk geval, ideologisch werd beschermd door de mythe dat wij de wereld zouden moeten voeden. Dat kunnen we helemaal niet. Daarvoor is de wereld te groot. Bovendien gaan we die strijd in economisch opzicht verliezen. Nu al kunnen we onze bulkzuivel slechts exporteren omdat de Nederlandse burgers zonder dat ze het weten allerlei kosten voor hun rekening nemen. Het systeem is verankerd in wat je best 'perverse' subsidies mag noemen. We houden een exportmythe in stand en vernielen *en passant* de bodem waar we het uiteindelijk van moeten hebben. Plus het duizend jaar oude cultuurlandschap waar we zo trots op menen te zijn. Prachtige landbouwgrond en een prachtig landbouwsysteem verdienen zorg en toewijding, geen uitlevering aan een discutabele bulkproductie voor een onbetrouwbare wereldmarkt."

Maar de boeren moeten toch leven?

"Natuurlijk! Daar zit hem nu juist de kern! Ik ben bezorgd over de toekomst van het Friese boerenbedrijf, juist omdat ik geloof dat ze niet toekomstbestendig

is. Vanwege de nadruk op 'groot, groter, grootst' staan veel boeren nu financieel met de rug tegen de muur waardoor ze gedwongen worden tot nog meer produceren. Dan moet er nog vaker en meer gemaaid worden, kunnen de boeren het gras nog minder missen, komen de koeien nog minder naar buiten, wordt de machinerie nog groter en sneller en hebben bloemen, insecten en weidevogels nog minder plek. De bekende veldbioloog Jac. P. Thijsse (1865-1945) zat al in over de grutto omdat er voor 21 juni werd gemaaid... En nu hebben we dat al zes, zeven en soms acht weken naar voren gehaald. Weidevogels krijgen geen kans om jongen groot te brengen. Insectenpieken zijn al voorbij voor je er erg in hebt. We lopen met z'n allen aan de leiband van een vermeend boerenbelang. Maar wat is dat belang nu eigenlijk?"

Hoe zouden ze het dan moeten doen?

"Boeren zouden hun enorme ondernemingskracht en creativiteit ook kunnen aanwenden om het anders te doen. Misschien een beetje minder produceren, maar wel een veel beter product met grotere winstmarges. Dan komt er in het land weer ruimte voor andere organismen dan raaigras en maïs. Gelukkig zijn er al wat boeren - ook jonge! - die een andere weg zoeken. Al zit wat mij betreft 'het ouderwetse denken' van de 'plankgasboeren' nog tussen de meeste oren. We zouden als maatschappij de andersdenkenden op een voetstuk moeten zetten. En juist de boeren helpen die al een andere weg zijn ingeslagen. Dat is de basis."

U pleit voor meer interactie tussen de vertegenwoordigers van natuur zoals It Fryske Gea en andere disciplines. Hoe?

"Creativiteit behouden en stimuleren! Goed onderlegd en eigenwijs denken. Niet iets doen of laten om iedereen te vriend

te houden. Het voortouw nemen. Niet meegaan in de politieke waan van de dag. Door eigenwijs denken kunnen we met z'n allen uit die impasse komen. Maar het gaat niet vanzelf, niet zonder strubbelingen. 'Anders boeren' moet cool worden, sexy. Daar ligt trouwens ook een belangrijke taak voor de beschermer van het algemene belang, de overheid. Maar waar een overheid meestal de stemmingen volgt, kan juist een vereniging als It Fryske Gea initiëren."

Uit uw betoog klinkt gelukkig toch ook nog optimisme?

"Gelukkig ontstaan steeds meer impulsen voor een integrale ontwikkeling van landbouw en natuur. Samenwerking met pachters van natuurgebieden bijvoorbeeld. Of het initiatief *Kening fan 'e Greide* voor weidevogels in een rijk Fries weidelandschap. Vaak opgezet door mensen die een tijdlang buiten Fryslân woonden en zich bij terugkeer doodschrokken dat er intussen van de grote rijkdom aan bloemen en weidevogels heel veel verloren is gegaan. Het is een zeer interessante zoektocht om te ontdekken: potverdorie, de beste weg naar voren is ook goed voor landschap en biodiversiteit. 'Anders' kan heel inspirerend zijn. We vergeten vaak dat we het in Fryslân economisch vooral van de recreatie moeten hebben. Daarom ben ik zo verbaasd dat we niet alles op alles zetten om een mooie provincie te houden waar biodiversiteit en ruimtelijkheid sleutelkenmerken zijn, met een koppeling aan wat de agrarische ondernemer interessant vindt. Het gaat toch om de leefbaarheid van het platteland, om gezondheid en om duurzame economie. En niet te vergeten om wat we de wereld in 2018 willen laten zien als Ljouwert namens Nederland de Kulturele Haadstêd van Europa is."

Essaywedstrijd natuurplan

Voor de 85ste verjaardag vraagt It Fryske Gea een bijzonder cadeau. Meedenken en helpen om te komen tot een goed visionair verhaal over de toekomst van de natuur in Fryslân. Dan kan via een enquête en een

essaywedstrijd met prikkelende visies. Een deskundige jury beoordeelt de inzendingen. Het winnende essay wordt gepubliceerd op de website en in het magazine. Kijk voor meer informatie op www.itfryskegea.nl